

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	358
Land:	Iran
Kilde:	Landinfo
Titel:	"Den iranske domstolsvesenet"
Udgivet:	13. juli 2007
Optaget på baggrundsmaterialet:	22. januar 2008

Temanotat

Det iranske domstolsvesenet

Opprinnelig utarbeidet: 13. juli 2007

Senest oppdatert: 20. desember 2007

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Arbeids- og inkluderingsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Rapportene er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2008

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A
Postboks 8108 Dep
N-0032 Oslo

Tel: 23 30 90 45
Fax: 23 30 90 00
E-post: mail@landinfo.no
www.landinfo.no

1. Innledning.....	4
1.1 Innsyn og statistikk.....	5
2. Lovgivning og rettsreform.....	6
2.1 Lovgivning etter den islamske revolusjonen.....	6
2.2 Rettsreformen av 1994.....	7
2.3 Rettsreformen av 2002.....	7
3. Domstoler.....	8
3.1 Den vanlige domstol.....	8
3.1.1 Straffedomstol for provinsene	8
3.1.2 Pressedomstolen.....	8
3.2 Revolusjonsdomstol	9
3.3 Militærdomstol	9
3.4 Administrativ domstol	9
3.5 Prestedomstol	10
3.6 Ankedomstol.....	10
3.7 Høyesterett.....	11
4. Rettssikkerhet.....	13
4.1 Generelt	13
4.2 Dommeres stilling og skjønnsutøvelse	13
4.3 Dødsstraff	14
4.4 Diverse.....	15
5. Kilder.....	16

1. INNLEDNING

Det iranske domstolvesenet (Judiciary) er formelt selvstendig. I praksis er det under politisk og religiøs innflytelse av Irans reelle makthaver Øverste leder og andre religiøse maktbaser og eliter som Vokterrådet (Guardian Council), Meklerrådet (Expediency Council) og Øverste juridiske råd (Supreme Judiciary Council, omtales også som High Council of Justice) og andre innflytelsesrike shiamuslimske geistlige.

Vokterrådet, som består av seks geistlige utpekt av Øverste leder og seks jurister utpekt av parlamentet (Majlis) overvåker og sørger for at all lovgivning i Iran er i samsvar med *sharia*, islamsk lov. Rådet har vetorett over alle lovforslag i parlamentet og avviser alle forslag som det mener er i strid med islamsk lov.

Meklerrådet, som består av 13 medlemmer, mekler mellom parlamentet og Vokterrådet, og fungerer også som rådgivende organ for Øverste leder.

Øverste juridiske råd består av lederen for Høyesterett (Chief Justice of the Supreme Court), den offentlige sjefsanklager (State Prosecutor General, betegnes også som Chief Public Prosecutor), samt tre andre geistlige som alle må være shiamuslimer. Øverste juridiske råd forbereder blant annet nye lover som angår domstolvesenet, og fungerer som rådgiver ved utnevnelsen av nye dommere.

Iran er en shiaislamsk republikk og styres etter prinsippet om *velayat-e faqih*, ”den skriftlærdes styringsrett”.¹ Øverste leder, *faqih*,² har myndighet til å utnevne og avsette alle ledere i domstolvesenet.

Ifølge grunnloven må lederen av domstolvesenet være shiamuslimsk geistlig og utpekes av Øverste leder. Lederen av domstolvesenet utpeker leder av Høyesterett og den offentlig sjefsanklager (iransk form for riksadvokat).

Nåværende leder for domstolvesenet er Ayatollah Mahmoud Hashemi Shahroudi.³

¹ Guardianship of the jurist.

² Doktrinen om *velayat-e faqih* var Ayatollah Khomeinis sentrale begrep og teologiske begrunnelse for Den islamske republikken. I påvente av tilbakekomsten til sjiamuslimenes tolvte og ”skjulte imam” skal samfunnet styres av en høyeste leder, en geistlig som er best kvalifisert til å tolke Guds vilje og islamsk lov.

³ Ayatollah: Guds tegn.

1.1 INNSYN OG STATISTIKK

Det iranske domstolvesenet er ikke preget av innsyn.

Domstolspraksis er ikke rettskilde og tilgjengelig for allmennheten slik tilfelle er i vestlige demokratier.

Offisiell og etterprøvbar statistikk over hvor mange saker domstolvesenet behandler totalt pr. år, er ikke gjort tilgjengelig av iranske myndigheter. Det finnes heller ikke statistikk over antall dommere i domstolvesenet eller hvor mange dommere som har juridisk utdanning fra universitet og hvor mange som er geistlige med utdanning fra teologiske læresteder.

2. LOVGIVNING OG RETTSREFORM

2.1 LOVGIVNING ETTER DEN ISLAMSKKE REVOLUSJONEN

Den offisielle lovskolen i Iran er den *Jafarittiske* lovskole (eller *Jafari*-skolen), den shiaislamske lovskolen oppkalt etter den sjette imam Ja'far al-Sadiq.

Etter revolusjonen i 1979 ble all lovgivning, som ble ansett for å være i strid med islam, erklært ugyldig og erstattet med shiaislamsk sivil-, familie- og strafferett. Prinsippet om ulikhet for loven basert på kjønn og religion ble satt i system. Det fikk store konsekvenser for kvinner og religiøse minoriteter fordi islamsk sivil- og familierett diskriminerer kvinner i forhold til menn, og gir muslimer større juridiske rettigheter enn ikke-muslimer på en rekke områder.

Innføring av islamsk lov fikk også konsekvenser for barns juridiske status. Myndighetsalderen på 18 år for begge kjønn ble opphevet og erstattet med islamsk **modenhetsalder** (maturity age). Ifølge islamsk lov er jenter myndige i **religiøs forstand** når de er 9 år, gutter når de er 15 år. I prinsippet er barn da voksne i juridisk forstand, og kan etter iransk lov både gifte seg og stilles til ansvar for straffbare handlinger.⁴

Straffeloven ble inndelt i *ta'azirat*-forbrytelser (alminnelig straffelov) og *hudud*-forbrytelser (brudd på Guds grenser) som i henhold til bestemte kriterier foreskriver kroppslige avstraffelsesmetoder som pisking, henrettelse eller amputering av lemmer. En annen endringen innen strafferetten var loven om gjengjeldelse eller blodpenger (Law of *Qisas* or *Diyat*) som i stor grad gjorde straffen for drap til en sak mellom gjerningsperson og offerets familie. Loven gir offerets familie rett til å velge blodpenger (og fengsel) eller gjengjeldelse (dødsstraff) av gjerningspersonen(e).

⁴ Myndighetsalder er ellers et uavklart spørsmål innen iransk rett. En iransk borger er ikke myndig i økonomisk forstand før vedkommende fyller 18 år. Det er ikke tillatt med arbeidstakere under 15 år, unntatt i særlige tilfeller. For arbeidstakere mellom 15 og 18 år gjelder spesielle restriksjoner. Stemmerettsalderen er 16 år. En jente mellom 9 og 13 år må ha domstolens tillatelse til å inngå ekteskap.

2.2 RETTSREFORMEN AV 1994

I 1994 ble det vedtatt en rettsreform som skulle tilpasse domstolene mer etter islamske prinsipper. Reformen skal ha vært et ønske fra Ayatollah Ruhollah Khomeini, leder for revolusjonen i 1979 og hovedarkitekten bak Irans teokratiske politiske system. Reformen gjaldt alle typer domstoler og medførte at sivil-, straffe- og familiedomstolen ble slått sammen til en vanlig offentlig domstol. Påtalemyndigheten ble nedlagt og den enkelte dommer fikk ansvar for etterforskning, tiltale og domsavsigelse (dommeren ble både etterforsker, aktor og dommer). En viktig funksjon av dommerens endrede stilling og kompetanse var at tilståelser kun fikk rettslig gyldighet når de ble fremført overfor en muslimsk dommer.

2.3 RETTSREFORMEN AV 2002

Med lovendringen av 2002 ble det opprettet en felles påtalemyndighet for den vanlige domstolen og revolusjonsdomstolen (The Public and Revolutionary Prosecution Office). Ved småkriminalitet har domstolene fortsatt påtalekompetanse. Et felles riksadvokatembete (eller felles offentlig sjefsanklager) for hele landet ble opprettet. Hver provins fikk en statsadvokat (Public Prosecutor) med assistenter.⁵ Reformen innebar også at dommere i den vanlige domstolen som tidligere hadde dømt både i sivil- og straffesaker, heretter skulle spesialisere seg og dømme på ett av disse områdene. Rettsreformen ble implementert i 2003.

⁵ Iran er administrativt delt inn i 30 provinser.

3. DOMSTOLER

Iranske domstoler er bygget opp og fungerer på samme måte over hele landet.

3.1 DEN VANLIGE DOMSTOL

Den vanlige domstolen (Public Court) er delt opp i seksjoner for familierett, andre typer sivile saker og straffesaker. Hver seksjon er delt opp i flere underavdelinger. Saker i første instans blir behandlet av en dommer. Alle avgjørelser fra den vanlige domstolen kan påklages til ankedomstolen.

I tillegg til straffbare handlinger (som ikke hører inn under revolusjonsdomstolen) faller kritikk av iranske myndigheter, fornærmelse mot muslimske geistlige, ulovlig grensepassering og forfalsking av offentlige dokumenter inn under den vanlige domstolens jurisdiksjon.

3.1.1 Straffedomstol for provinsene

Straffedomstolen i provinsene er en vanlig domstol (public court). Denne ordningen ble innført i 2006. Domstolen finnes i alle provinshovedsteder og behandler alvorlige straffesaker hvor den tiltalte risikerer dødsstraff eller fengsel i 10 år eller mer. Alle saker blir behandlet av et kollegium med fem dommere.

3.1.2 Pressedomstol

Pressedomstolen (Press Court) er en spesialdomstol innenfor den vanlige domstolen. Domstolen holder til i Teheran og har to avdelinger (branches). Det er ingen forskjell mellom de to avdelingene.

Pressedomstolen behandler presserelaterte saker hvor det på forhånd er gitt autorisasjon eller lisens av myndighetene.

Myndighetene bruker pressedomstolen til å stenge aviser, tidsskrifter og nettsider. Domstolen dømmer også personer som myndighetene mener har brutt vilkårene for lisens til å utgi skriftlig materiale. I praksis er det redaktører, journalister, forleggere og forfattere som risikerer å bli stilt for pressedomstolen.⁶

⁶ Hvis journalister, redaktører etc. blir anklaget for å true Irans nasjonale sikkerhet, blir de stilt for revolusjonsdomstolen.

Pressedomstolen er den eneste iranske domstol med jury. Jurymedlemmene utpekes av domstolvesenet og tjenestegjør i to år. Juryens oppgave er å avgjøre skyldspørsmålet, dvs. om det foreligger en (politisk) forbrytelse eller ikke.

Saker i pressedomstolen avgjøres av en dommer. Juryen er ikke med på å fastsette straffen, men kan før domsavsigelse be dommeren om å utstede en mild dom basert på individuelle omstendigheter.

3.2 REVOLUSJONSDOMSTOL

Den islamske revolusjonsdomstolen (Islamic Revolutionary Court) ble opprettet i 1979.

Revolusjonsdomstoler finnes i alle provinser og store byer samt grensebyer.

Revolusjonsdomstolen behandler saker som gjelder statens indre og ytre sikkerhet, grove økonomiske forbrytelser og plyndring av offentlige midler, ”forbrytelser mot Gud”, fornærmelser mot Ayatollah Khomeini og Øverste leder, terrorisme, spionasje, smugling, narkotikaforbrytelser, drap og drapsforsøk på myndighetspersoner.

Saker for revolusjonsdomstolen behandles av en dommer.

3.3 MILITÆRDOMSTOL

Militærdomstolen (Military Court) behandler saker mot personer ansatt i det militære, politiet, gendarmeriet og revolusjongarden, og som blir anklaget for å ha brutt militære lover eller på annen måte kompromittert nasjonens sikkerhet.

3.4 ADMINISTRATIV DOMSTOL

Den administrative domstolen (Court of Administrative Justice) er en selvstendig domstol (ikke en del av det vanlige domstolssystemet).

Domstolen avgjør hvorvidt avgjørelser tatt av lokale myndigheter i administrative saker er i henhold til lovverket eller ikke.

En lovendring i 2006 medførte at en avgjørelse i den administrative domstolen er endelig. Før lovendringen hadde den tapende part ubegrenset mulighet til å føre saken videre i den ordinære domstolssystemet og det kunne gå år før endelig avgjørelse forelå.

Saker avgjøres av en dommer. Parter kan være representert ved advokat.

3.5 PRESTEDOMSTOL

Prestedomstolen (Special Clerical Court) er en spesialdomstol som ble opprettet av Ayatollah Khomeini i 1987. Domstolen er ikke hjemlet i grunnloven. Den opererer utenfor det etablerte domstolvesenet og er direkte underlagt Øverste leder. Prestedomstolens legitimitet er derfor omstridt i juridiske og religiøse miljøer i Iran.

Domstolen etterforsker og dømmer i saker mot geistlige som er anklaget for korrupsjon eller for å ha opptrådt på en måte som anses som uforenelig med deres status som geistlig. Domstolen har kompetanse til fradømmelse av stilling, idømme husarrest, fengsel og dødsstraff. Dommer i prestedomstolen kan ikke ankes. Dømte kan imidlertid søke lederen av domstolvesenet om benådning.

Kjente geistlige dissidenter og politiske opposisjonelle som Ayatollah Hossein Ali Montazeri, Mohsen Kadivar og Abdollah Noori er tidligere blitt dømt av prestedomstolen. Et annet eksempel på geistlige dissidenter er Ayatollah Mohammad Kazemeini Boroujerdi, som i 2006 ble arrestert sammen med en rekke tilhengere. Ayatollah Boroujerdi er tilhenger av skille mellom stat og religion, og er således motstander av prinsippet om "*velayat-e faqih*".

3.6 ANKEDOMSTOL

Det er felles ankedomstol (Court of Appeal) for den vanlige domstolen og revolusjonsdomstolen. Ankedomstoler finnes i hver provinshovedstad.

Ankedomstolen er delt inn i tre avdelinger etter sakstype; en for familie- og annen sivilrett, en for straffesaker og en for økonomiske saker. Ankesaker blir behandlet av et kollegium med tre dommere.

Alle dommer avsagt i første instans (bortsett fra de avsagt i prestedomstolen og den administrative domstolen) kan ankes til Ankedomstolen. Ankefrist er 20 dager.

3.7 HØYESTERETT

Høyesterett (Supreme Court) er landets høyeste domstol. Det meste av Høyesteretts virksomhet foregår i Teheran. Øvrig virksomhet foregår i viktige provinshovedsteder som Mashhad og Isfahan.

Høyesterett er administrativt inndelt i 50 rettsavdelinger. Hver avdeling består av fem høyesterettsdommere, hvorav én er leder (presiding judge). Både sivile jurister og geistlige arbeider som høyesterettsdommere.

Ankefristen til Høyesterett er 30 dager.

Familiesaker, alvorlige straffesaker og dødsstraff ankes inn for Høyesterett.

Høyesterett overser om behandlingen er i samsvar med loven og at gjeldende prosedyrer har blitt fulgt. Hvis Høyesterett finner at en avgjørelse er feil, sendes saken tilbake til ankedomstolen, men til en annen avdeling enn den som først behandlet saken. Hvis Høyesterett finner at feil domstol har behandlet saken, sendes saken tilbake til rett domstol for ny førsteinstans behandling.

Vanligvis er det fem dommere som avgjør en sak i Høyesterett.

Høyesterett kommer sammen i plenum når det foreligger motstridende avgjørelser fra lavere domstoler og det er nødvendig med en prinsippavgjørelse.

Høyesterett i plenum **i iransk kontekst** vil si 50 dommere, dvs. lederne (presiding judges) for de 50 rettsavdelingene som utgjør Høyesterett.

Prinsippavgjørelser som fattes av Høyesterett i plenum er bindende for lavere domstoler og har samme vekt som lover vedtatt i parlamentet.

Vokterrådet kan ikke sette tilside prinsippavgjørelser fra Høyesterett i plenum.

I 2006 ga lederen for domstolvesenet Høyesterett autorisasjon til å vurdere alle typer saker som er avgjort av ankedomstolen. Høyesterett fikk med andre ord utvidet sin formelle kompetanse.

Skriftlige dommer fra Høyesterett blir ikke offentliggjort. En part og vedkommendes advokat kan få lese en evt. skriftlig dom, men får den ikke utlevert. Hvis Høyesterett godkjenner en dom, utstedes ingen skriftlig dom og parten underrettes muntlig. Saken går deretter til straffefullbyrdelse.

4. RETTSSIKKERHET

4.1 GENERELT

Iran lever ikke opp til internasjonale krav til en rettsstat.

Generelt kan det imidlertid sies at Iran har et fungerende domstolsvesen som følger juridiske prosedyrer hvor det stilles krav til bevis og vitneførsel. Det gjelder særlig i den vanlige domstolen hvor rettsikkerheten **generelt sett** er bedre ivaretatt enn i revolusjonsdomstolen.

Generelt er det også slik at islamsk lovgivning, strenge sosiale levereregler og mangel på reelt demokrati gjør at personvern og samfunnsvern ikke holder samme standard som i vestlige og sekulære demokratier. I teorien har for eksempel alle som stilles for en iransk domstol (med unntak av prestedomstolen) rett til offentlig rettergang, rett til å velge advokat og ankemuligheter. I praksis blir ikke disse rettighetene alltid respektert i den vanlige domstolen, det gjelder særlig i politisk sensitive saker. I saker som hører inn under revolusjonsdomstolens jurisdiksjon er rettssikkerheten generelt sett ansett for å være svært lav.

Korrupsjon og nepotisme anses som et problem, det gjelder særlig i lavere domstoler. Mulighet til bestikkelser vil imidlertid være avhengig av sakens karakter⁷, den enkeltes sosiale posisjon og personlige forbindelser, samt økonomisk evne til å betale (dette gjelder overalt i det iranske samfunnet, ikke bare i domstolene).

4.2 DOMMERES STILLING OG SKJØNNSUTØVELSE

Iranske domstoler administreres av både sivile og geistlige dommere.

Alle iranske dommere er menn. Kvinnelige jurister arbeider i domstolene som rådgivere og tilretteleggere, men ikke som dommere.

Iranske dommere baserer seg først og fremst på *sharia* og ulike *fatwa*, juridiske erklæringer fra shiamuslimske rettslærde. *Sharia* har alltid fortrinnsrett fremfor sekulær lovgivning, uansett hva saken gjelder.⁸

⁷ Iranske domstoler dømmer myndighetspersoner. Det gjelder særlig hvis islam eller den islamske republikken anses for krenket eller ved alvorlig korrupsjonssaker knyttet til offentlige midler.

⁸ Iran har og praktiserer sekulær lovgivning så lenge den ikke anses for å være i strid med islamske lover og prinsipper.

Dommere har en selvstendig stilling og stor makt ved lovtolkning, bevisvurdering og straffeutmåling. Det gjelder først og fremst i sivil- og familieretten og i alminnelige straffesaker hvor det er det fri bevisførsel. Ved *hudud*-forbrytelser er beviskravene strengere og absolutte og dommeren har ikke samme rom for skjønn hvis alle krav først er oppfylt. Hva som ligger i ”dommerens egen viten” (knowledge) og personlige skjønnsutøvelse er ikke mulig å konkretisere nærmere. Det er imidlertid liten tvil om at dommeres selvstendige stilling påfører rettssystemet en uforutsigbarhet som generelt sett er et rettssikkerhetsproblem.

Det er sannsynligvis også regionale forskjeller i utøvelse av makt og fortolkning av lovverket. Iran er et stort og motsetningsfylt land med ca. 70 millioner innbyggere og en befolkning med ulik etnisk, religiøs og sosiokulturell bakgrunn.

4.3 DØDSSTRAFF

Iran har dødsstraff for forbrytelser som drap, voldtekt, væpnede ran, apostasi, utroskap, homofil praksis, alvorlige narkotikaforbrytelser, korrupsjon, forræderi, spionasje, ”forbrytelser mot Gud” og fornærmelser mot Ayatollah Khomeini og Øverste leder.

Etter loven skal alle dødsdommer behandles av Høyesterett før fullbyrdelse.

Leder for domstolvesenet undertegner beslutningen om henrettelse.

Påtalemyndigheten er ansvarlig for den praktiske gjennomføringen av henrettelser.

Når beslutning om henrettelse er undertegnet, sendes saken til kontoret for implementering av henrettelser (Section of the Implementation of the Execution) hos påtalemyndigheten. Dette kontoret beslutter om henrettelsen skal være offentlig eller ikke.

Iransk lov tar ikke stilling til hvorvidt en henrettelse skal være offentlig eller ikke. Offentlige henrettelser er først og fremst en politisk beslutning og blir vurdert av iranske myndigheter som en form for allmennprevensjon.

Offentlige henrettelser har, etter valget av president Mahmoud Ahmadinejad i 2005, økt i omfang og fått bred dekning i iranske og internasjonale medier.

Iran blir jevnlig kritisert og fordømt av det internasjonale samfunn for den omfattende bruken av dødsstraff, offentlige henrettelser og praksis med å henrette unge mennesker for forbrytelser de begikk før fylte 18 år.

De fleste unge som henrettes i Iran for forbrytelser begått før de fylte 18 år, er dømt for drap.

4.4 DIVERSE

Domstolsvesenet har en menneskerettsavdeling. Avdelingens oppgave er å koordinere iranske myndigheters menneskerettspolitik.

Domstolsvesenet har et statlig inspeksjonskontor (State Inspection Organization) som overvåker at ansatte i domstolvesenet opptrer i henhold til gjeldende regelverk.

5. KILDER

HAUSER GLOBAL LAW SCHOOL PROGRAM, 2006. *A Guide to the Legal System of the Islamic Republic of Iran*. Mars. Tilgjengelig fra http://www.nyulawglobal.org/globalex/Iran.htm#_The_Judiciary [lastet ned 14.12.2007]

INTERNATIONAL BAR ASSOCIATION, 2007. *Balancing independence and access to justice: a background report on the justice system in Iran*. Tilgjengelig fra [http://www.ibanet.org/images/downloads/10_2007_Oct_Balancing_independence_and_access_to_justice_\(Iran_report\).pdf](http://www.ibanet.org/images/downloads/10_2007_Oct_Balancing_independence_and_access_to_justice_(Iran_report).pdf) [lastet ned 14.12.2007]

Iransk advokat, mann. Intervju foretatt av Landinfo 18.11.2007 i Teheran, Iran.

Iransk advokat, kvinne. Intervju foretatt av Landinfo 21.11.2007 i Iran.

Menneskerettsavdelingen i det iranske domstolvesenet. Intervju foretatt av Landinfo 20.11.2007 i Iran.

LANDINFO, 2006. *Iran – tjenestereise, november 2006*. Tilgjengelig i Landdatabasen. Rapporten er unntatt offentlighet.

UTLENDINGSNEMNDA, 2005. *Iran - rapport fra tjenestereise 21.11.-01.12.2005*. Tilgjengelig i landdatabasen. Rapporten er unntatt offentlighet.

UTLENDINGSNEMNDA, 2004. *Iran – rapport fra tjenestereise, mars 2004*. Tilgjengelig i Landdatabasen. Rapporten er unntatt offentlighet.

UTLÆNDINGESTYRELSEN, 2005. *Om visse forbrydelser og straffe i Iran, 21.1.-29. januar*. Tilgjengelig fra <http://www.nyidanmark.dk/da-dk/publikationer/SearchPublications2.htm?searchType=publications> [lastet ned 20.12.2007]